

Тимофєєва Т.Г
Студентка IV курсу, 45 ХХК групи
Кафедри хореографії
Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Науковий керівник – канд. мист., доцент Козинко Л.Л

УКРАЇНСЬКЕ КОРІННЯ В СВІТОВОМУ БАЛЕТНОМУ МИСТЕЦТВІ

Хореографічне мистецтво України є одним з найяскравіших надбань культури. Завдяки виступам наших співвітчизників за кордоном з цим надбанням знайомиться увесь світ. Багаточисельні виступи українських колективів не можуть залишити байдужими глядачів. Іноземці завжди гостинно приймають наших артистів та діячів мистецтва, палко аплодують після виступів, не відпускаючи зі сценічного майданчика.

Гастрольний графік багатьох сучасних артистів балету є надзвичайно щільним, яскравим прикладом є прима-балерина Національної опери України ім. Т. Шевченка, заслужена артистка України — Катерина Кухар. Про гастрольний графік на місяць вона каже: «Тиждень Канади, два тижні в Америці, 4 дні Швеція, 3 дні Німеччина, згодом 3 дні на Кіпрі. На жаль, при такому графіку виступати в Києві не вийшло» [4]. Це є доказом того, що наших співвітчизників тепло приймають за кордоном, але і на Батьківщині білети на їхні виступи розкупають заздалегідь, під час театральних вистав завжди – антракт [4].

Про це також свідчать й гастрольні графіки колективів народного танцю. Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені Павла Вірського, побував більш ніж в 75 країнах світу, в повному складі артистів у супроводі оркестру, завжди збираючи повні зали поціновувачів мистецтва.

Такий успіх звісно є результатом плідної праці артистів та однієї особливої риси українського народу. Рідна земля є настільки родючою, що на

наших теренах зрощено немало талановитих людей. Свідченням того є їх чисельність та знамениті, гучні імена, не тільки на державному рівні, а й на світовому.

Жодна країна світу не може похизуватися таким різнобарвним за своїм колоритом та сюжетним змістом національним мистецтвом. З початком професійної творчої діяльності славнозвісного - Вацлава Ніжинського, українське коріння вплітається в балетне мистецтво світу.

Всесвітньо відомий танцівник і хореограф, новатор танцю, справжня зірка ХХ сторіччя - Вацлав Хомич Ніжинський. Народився він в Києві 12 березня 1889 в родині польських балетних танцівників. Батьки будучи артистами, постійно гастролювали, в пошуках заробітку, в їх пірядкуванні була невеличка балетна трупа. Крім Вацлава, у його родині було ще двоє дітей - Станіслав і Броніслава. Коли батько В. Ніжинського пішов з сім'ї, його мати була змушена покинути трупу. Разом з дітьми вона оселилася в Петербурзі, вирішивши, що в столиці їм буде краще. Залишившись практично без засобів до існування, одна в чужому місті, вона вирішала, що перш за все необхідно прилаштувати дітей. Дев'ятирічного Вацлава мати вирішила віддати до Імператорської школи балету, мріючи, що після закінчення навчання Вацлав зможе вступити до знаменитого Маріїнського театру [6,с. 623].

В. Ніжинський завоював прихильність публіки своєю технічністю, віртуозністю, надлюцькими фізичними можливостями, необхідними для балету, а саме - стрибком, апломбом, вмінням переключатися в різні образи. На сцені він жив, оживав.

Кар'єра молодого артиста почалася дуже успішно. Він швидко став популярним. У свій перший сезон в Маріїнському театрі Ніжинський станцював практично у всіх балетах класичного репертуару і в нових виставах Михайла Фокіна. Він був партнером Матильди Кшесинської, Анни Павлової, Ольги Преображенської, виконав партії романтичного юнака в «Шопеніані», раба Клеопатри в «Єгипетських ночах», пажа в «Павільйоні

Арміди». У житті зовнішність Ніжинського не можна було назвати привабливою, але на сцені він перетворювався, в рухах з'являлася грація, його пластика заворожувала глядачів, яким він здавався звабливим красенем [2,с.65].

Великий, геніальний, неповторний Ніжинський був першим чоловіком-прем'єром, після майже як вікового владарювання балерин. Він був яскравим реформатором балету, що набагато випереджав свій час. Для того, щоб публіка зрозуміла його новаторство знадобилося багато часу. Проте, створені ним образи в балетах Й. Стравінського, К. Дебюссі, А. Адана ввійшли в класику світової хореографії. Нині його намагаються наслідувати десятки кращих танцівників світу.

Небагатьох людей Вацлав впускав в своє приватне життя. Сестра була його найкращим другом та соратником у багатьох творчих питаннях. Броніслава Ніжинська також була артисткою балету, танцювала в Маріїнському театрі, а трохи згодом й в антрепризі С. Дягілева.

Поки Вацлав був живий, Броніслава знаходилася у тіні слави свого талановитого брата. Проте її талант був безцінним: вона виконала багато яскравих балетних партій, була талановитим хореографом-постановником, вправним педагогом [7]. В 1913 році вона відкрила балетну школу в Києві, де розпочав свій творчий шлях відомий українець, який покорив світ – Серж Лифарь. Пізніше Сергій Дягілев запропонував Броніславі повернутися до Парижа і зайняти пост хореографа-постановника «Російських сезонів», вона згодилася, забравши з собою кращих учнів.

Про Сержа Лифаря кажуть, що це киянин, який підкорив французький балет. З хореографічним мистецтвом він познайомився достатньо пізно, в шістнадцятирічному віці. Підлітком він займався музикою, грав на фортепіано, мріяв стати великим піаністом, але через поранення руки, цьому не судилося бути. Саме любов до музики привела Сергія до балетного класу Б. Ніжинської: «Дізнавшись, що на заняттях танцюють під музику Шумана і Шопена, я одного разу з'явився в школі при Київській опері», - писав

Лифарь, - «Це було приголомшливо, тоді я знайшов свій шлях» [7, с.21]. Почалася плідна робота, яка призвела до того, що молодого танцівника було запрошено до трупи С. Дягілева в Монте-Карло. «Я покинув свою матір, яку вже ніколи не побачив, моє місто любиме мною як у найкращі часи, так і в лихоліття, батьківщину, яка перетворилася на тюрму» [7, с.22]. В Україні на той час швидко змінювалася влада, була економічна нестабільність, творчий розвиток, був неможливий.

Сергій Лифарь мав несамовите прагнення до роботи, тим паче зворотного шляху у нього не було. Покинувши рідну країну, він не мав шляху до вороття, адже вважався злочинцем. «Почався період сумнівів та відчайдушних зусиль, гіркої самотності, далеко від рідних і від батьківщини» [7, с.24]. Творчий та життєвий шлях був справді буремним, в молодого виконавця не вірили, навіть Сергій Дягілев. Юнаку прийшлося доводити чого він вартий, шаленою працею діставати навіть другорядні партії. З часом С. Лифарь став справжньою зіркою «Російських сезонів». Після смерті великого імпресарію, Сержа було прийнято в балетну трупу парижської Опери, яку він пізніше очолив в якості художнього керівника.

Україна, Київ до кінця життя лишилися світлою мрією Лифаря. «Навіть прекрасний блискучий Париж не зміг примусити мене, киянина, забути мій широкий, величавий Дніпро»,— говорив він [8]. Саме тому, першим ліричним балетом, який був поставлений в театрі парижської Опери С. Лифарем, мав назву «На Дніпрі».

Другою батьківщиною майстра стала Франція, яка дала йому свободу злету, дарувала крила «Ікару». Він відроджує французьке балетне мистецтво. Коли, хореографу вручаючи орден Почесного легіону, Шарль де Голль – президент Франції, вкотре запропонував стати громадянином країни і звернувся до нього: «Місьє Лифар! Ви зробили для Франції стільки, скільки мало хто із знаменитих французів. Чи не час вам стати французом і за паспортом?» [1]. Лифар відповів: «Щиро дякую, пане Президенте, за вашу пропозицію. Але я ніколи не був і не буду французом, бо я українець, і моя

батьківщина — Україна» [1]. Він так і залишився «персоною без громадянства» — не міг зректися свого коріння, предків, землі, де він народився. Уже відлучений від театру, він одного разу прийшов до Гранд-Опера у вишиванці, а потім поділився найзаповітнішою мрією: «Мрію повернутися в Україну. Проте вдома мене, на жаль, ніхто не знає, а у Франції — забули» [2]. За життя Сергій Лифар лише один раз побував у Києві — у 1961 році, це було для нього великим щастям.

Перед тим як полишити світ хореограф попросив не писати на його могилі ніяких титулів та регалій. Тільки декілька слів: «Серж Лифарь із Києва». Це підкреслює його самовідданість та безмежний патріотизм. Єдина мрія, мета всього життя С. Лифаря не була втілена ним впродовж його плідного та творчого життя, він прагнув станцювати на сцені Національної Опери України в рідному для його серця Києві. Вже після його смерті на київській сцені було відроджено його «Ромео і Джульєтту» та «Сюїту в білому». Протягом тривалого часу до Києва з'їжджалися танцівники та хореографи з усього світу на Міжнародний конкурс імені Сержа Лифаря та фестиваль «Серж Лифар де Ля Данс», присвячений пам'яті видатного українського артиста балету ХХ сторіччя.

Також нині в Києві серед молодого затишного парку у Деснянському районі височить новий сучасний палац: другий в Україні – коледж хореографічного мистецтва «Київська муніципальна академія танцю ім. Сержа Лифаря».

В нинішній час в Україні народжується величезна кількість талановитих людей. Серед сучасних діячів балетного мистецтва можна виокремити найяскравіші постаті, які мають українське коріння, а деякі і українське громадянство, серед яких такі світові зірки як: Сергій Полунін, Світлана Захарова, Яна Саленко.

Світлана Захарова – одна з найяскравіших балетних зірок сучасності, відома у країнах СНГ та далеко за їх межами. Народилася вона в Луцьку в 1979 році. В шестирічному віці мати віддала дівчинку займатися

хореографію, де вона вивчала народні танці. У віці десяти років Світлана поступила до Київського хореографічного училища. Провчившись чотири місяці, її сім'я була змушена переїхати до Німеччини у зв'язку з військовою службою батька. Після повернення її знов прийняли до хореографічного училища, одразу у другий клас. Завдяки природним даним, плідній праці і вправним педагогам вона швидко опанувала ази професії. Через шість років навчання в 1995 році С. Захарова прийняла участь в міжнародному конкурсі «Vaganova – Prix» в Петербурзі. Вона отримала другий приз за виконання партії Принцеси Флоріни в ра-de-de Блакитної Птиці зі «Сплячої красуні» та запрошення продовжувати навчання в Академії російського балету імені А. Я. Ваганової. Після її закінчення Світлана Захарова була одразу прийнята до Маріїнського театру. Вже в сімнадцятирічному віці вона виконала «Помираючого лебедя» в концерті Маріїнського балету на сцені театру Ермітажу. Так стрімко почалася її балетна кар'єра, після чого слідували різноманітні вистави з провідними ролями. За час роботи в Маріїнському театрі Світлана Захарова виконала понад тридцять ролей.

З 2003 року С. Захарова починає працювати у Великому театрі, де значно розширює свій балетний репертуар. Балерина багато виступає за кордоном, гастролює. Деякі сучасні балетмейстери створюють балети виключно для Світлани Захарової: балет «Дама с камеліями» на муз. Г. Берліоза, балет «Захарова. Супергра». Співпрацювала вона й з відомим сучасним хореографом, який працює на теренах України – Радю Поклітару, втіливши роль Наталі Ростової.

Сьогодні С. Захарова – прима-балерина Великого театру, етуаль театру La Scala, відомий культурний діяч [10]. На українській сцені відома балерина виступала в 2013 році в дуеті з Сергієм Полуніним. Обидва українці за походженням, вихованці Київського хореографічного училища, вражали українських глядачів своїм втіленням невмираючої балетної класики «Жизелі» А. Адана.

Сергій Полунін сьогодні - світова зірка. В дев'ятнадцятирічному віці він вже став наймолодшим прем'єром королівського балету в Лондоні та разом з тим справжньою легендою. Сергій Полунін народився в 1989 році в українському місті Херсон в звичайній родині. В ранньому дитинстві займався гімнастикою в спортивній школі, а згодом почав займатися в хореографічній студії. Педагоги відмічали в хлопця гарні балетні дані. Тому вже в 9 років він вступив до Київського хореографічного училища. В 2002 році став призером Міжнародного конкурсу імені Сержа Лифаря. За підтримки фонду Рудольфа Нурієва переїхав в Лондон, у 13 років його прийняли в балетну студію при Королівській академії в Лондоні, і майже відразу ж про нього заговорили як про майбутню зірку. У 19 років він став прем'єром Королівського балету - наймолодшим за всю його історію. Але менш ніж через три роки він покинув цю сцену.

Зараз він співпрацює з Ігорем Зеленським, став прем'єром Московського музичного театру ім. Немировича-Данченка і постійним запрошеним солістом Новосибірського театру опери і балету, а також Московського музичного театру. Проте це дає артисту не буденність, а свободу творчості. Адже в творчому плані Сергій Полунін намагається досягти незалежності, втекти від балетних рамок, розвиваючись у різних творчих аспектах. Усім своїм виглядом, усім еством танцівник показує, що можна бути таким як ти є насправді. Його тіло прикрашають багато татувань, що є не типовим для балетного артиста. На одній із кистей рук зображення у вигляді герба України – тризубця. Про що він каже в своїх численних інтерв'ю.

Широка публіка помітила балетного виконавця у відеокліпі на пісню «Take me to church», завдяки цій роботі на артиста звернув увагу канал BBC. Це дало змогу зняти біографічний фільм «Танцівник». Він вважає балет не лише милим сценічним мистецтвом нинішнього часу, а й цілою індустрією сучасності.

Кіно на думку артиста - чудове середовище. «Коли я йшов з Королівського балету, я задався природним питанням: що далі? Я не хотів залишатися тільки танцюристом» [5]. Нещодавно закінчилися зйомки кінофільма «Полярний експрес», де С. Полунін грав з відомим актором Джоні Деппом. Своєю діяльністю Сергій Полунін розширяє кордони балетного світу, втілюючи своє бачення сучасного багатопрофільного артиста. Власним прикладом показує мільйонній аудиторії що можна залишатися собою та йти до своєї мети, будучи кращим в своїй справі.

Сергій Полунін дає можливість київській публіці познайомитися з його мистецтвом. Саме Київ він обрав для презентації фільму «Танцівник» у 2017 році.

Ще одна зірка світового балету, не забуваючи про своє українське коріння, приїжджала з гастролями до рідного міста. Прима-балерина в трупі Берлінської державної опери під керівництвом Володимира Малахова радує глядачів своїми виступами по всьому світу, світова зірка балетного мистецтва – Яна Саленко. Не забуваючи про історичну батьківщину, славне місто – Київ, вона раз на рік дає спектакль саме тут.

Я. Саленко народилася в Києві, освіту здобула в Донецькому національному академічному театрі опери та балету імені Солов'яненка. Вона була ученицею Вадима Писарева. На початку своєї балетної кар'єри удостоїлася звання - Лауреата Міжнародного конкурсу артистів балету ім. Сержа Лифаря (I премія і приз імені Дягілева; Київ, 2002 рік). Після цього слідувало розмаїття балетних конкурсів. На одному з яких, у Відні дівчина зустріла майбутнього чоловіка - танцівника Маріана Вальтера. Саме це визначило її долю, через нього Я. Саленко і переїхала до Німеччини, і відразу потрапила в трупу Володимира Малахова. А далі слідували виступи в Парижі, Римі, Лондоні, Амстердамі.

Зараз вона знана світова артистка, Яна Саленко танцює на кращих світових сценах, серед яких Берлінській державний театр, Маріїнський театр, Королівський балет Великобританії. Балерина двічі отримувала нагороду

«Міс Віртуозність» на престижному фестивалі «Dance Open» в Петербурзі, лауреат найпрестижнішої нагороди Німеччини в області танцю – «Tanzpreis Zukunht», танцювального призу «Майбутнє». Вона дарує своє мистецтво глядачам по всьому світу, не забуваючи своєї історичної батьківщини. Хоча б раз на рік дає великий концерт в Україні, який у минулі роки не вмщав всіх бажаючих у приміщення Національної опери України [9].

Отже, українські танцівники дивують вимогливу балетну публіку протягом багатьох десятиліть. Продовжують виступати на найбільших театральних площадках світу і зараз. Своєю діяльністю вже визнані зірки прославляють нашу державу далеко за її межами та на власному прикладі демонструють молодому поколінню, що наполеглива праця відкриває величезні можливості для реалізації таланту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. «15 квітня 1905 року народився великий український балетний танцівник Сергій Лифар» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ridna.ua/2017/04/15-kvitnya-1905-roku-narodyvsya-velykyj-ukrajinskyj-baletnyj-tantsivnyk-serhij-lyfar/>
2. «Серж Лифар» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://uahistory.com/topics/famous_people/7877
3. В тени любимого брата. Как жила и творила Бронислава Нижинская [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.liveinternet.ru/users/3166127/post381423730/>
4. Железный характер хрупкой прима-балерины [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hochu.ua/cat-health/longread/article-76789-balet-iskusstvo-na-grani-vyizhivaniya/>
5. Знаменитый танцовщик Сергей Полунин: «Российский герб на руке я содрал незадолго до аннексии Крыма» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://inosmi.ru/social/20170516/239357551.html>
6. Красовская В. М. - Нижинская Бронислава Фоминична. Балет. Энциклопедия.—М.: «Радянська енциклопедія», 1981. – 623с.
7. Лифар Серж – «Спогади Ікара». Київ : Пульсари, 2007 –14 -22с.

8. Моя Україна [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://my-ukraine.org/ru/ukr-news/6252-pershyj-nacional%60nyj-zapustyv-vijs%60kovi-novynu.html>
9. Прима-балерина Яна Саленко: "Большая редкость найти артистку, которая не любит сладкое" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/culture/stars/prima-balerina-yana-salenko-bolshaya-redkost-nayti-artistku-kotoraya-ne-lyubit-sladkoe-1063409.html>
10. Светлана Захарова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bolshoi.ru/persons/ballet/66/>
11. Трусінковська Далія. – 100 великих майстрів балету. – М.: Вече, 2010 – 65 с.